

Falsafah Selayang Pandang

Perbezaan antara satu ilmu dengan satu ilmu yang lain ialah dari aspek pengkajiannya yang tidak berubah dengan peralihan dan pelarian zaman. Dari sini dapatlah dibuat definisi yang tertentu untuk satu-satu ilmu itu. Tetapi apa yang berlaku pada ilmu falsafah adalah berlainan sekali, tajuk pengkajian ilmu falsafah berubah dan beralih mengikut perubahan zaman. Lantaran itu falsafah tidak mempunyai satu definisi yang tetap yang dapat dipegang malah definisinya pada suatu ketika berlainan dengan suatu ketika yang lain. Kerana itulah aspek pengkajiannya ada kala berkembang meluas, meliputi semua cabang pengetahuan dan ada kalanya pula sempit, yang hanya membicarakan satu aspek sahaja.

(oleh: Luqman Haji Ahmad)

Definisi falsafah:

Untuk membuat satu-satu definisi falsafah para sarjana telah membahagikan zaman dari sejak lahirnya falsafah kepada tiga peringkat:

- (1) Zaman Lama (*Ancient Philosophy*)1.
- (2) Zaman Pertengahan (*Medieval Philosophy*)2.
- (3) Zaman Modern (*Modern Philosophy*)3.

Zaman Lama atau (*Ancient Philosophy*)4.

Zaman ini bermula dari abad ketujuh Sebelum Masihi dan berlarutan hingga ke abad keenam Masihi yaitu selepas Raja Justinian memerintahkan sampai tempat-tempat pengkajian falsafah ditutup yaitu pada tahun 529 Masihi. Mengikut pendapat Aristutalis (322-384 S.M.) bahawa jaguh yang ulung ialah Thales (541-624 S.M.)

Apabila kita susur galur akan

kita dapati bahawa ia telah melalui sebanyak empat peringkat:

(a) Falsafah Sebelum Socrates dan Sopist

(Pre Socratics and Sopist)

Pengkajian falsafah di masa ini ialah berhubungan dengan kebendaan (*materialisme*). Para filsuf (ahli-ahli falsafah) mengkaji alam semula jadi dan cuba mencari asal-usul

alam ini.

Di antara mereka tidak ada kata sepakat dalam menetapkan asal-usul itu:

(1) Thales 5.(426-541

S.M.)

Berpendapat bahawa alam ini berasal dari air.

(2) Anaximenes 6.(545

S.M.) berpendapat bahawa alam ini berasal daripada udara.

(3) Empedocles 7.(540 S.

M.) berpendapat bahawa alam ini berasal

dari empat unsur: api, air

udara dan tanah.

(4) Pythagoras8. berpendapat bahawa alam ini berasal daripada bilangan.

(5) Democritus9. berpendapat bahawa alam ini berasal daripada **juzuk yang tidak terbahagi**. (atom)

Dari sini dapatlah dibuat kesimpulan bahawa tajuk kejadian falsafah dalam peringkat ini ialah alam dan asal-usulnya.

(b) Falsafah di Zaman Sopist dan Socrates (*Sopist dan Socrates*)10).

Dalam peringkat ini pengkajian tidak lagi mengenai alam malah beralih pula kepada manusia: kekuatan, bakat, pemikiran dan perangai manusia.

Pengikut *Sopist* telah menyeleweng dalam memahami **kebaikan** (*goods*)11.) dan kemuliaan (*al-Faḍīlah*). Mereka mengajar pemuda-pemuda bagaimana cara untuk mengalahkan golongan yang lain dalam perdebatan, baik dengan jalan benar atau sebaliknya.

1. (ancient philosophy)
2. (medieval philosophy)
3. (modern philosophy)
4. (ancient philosophy)

5. Thales
6. Anaximenes
7. Empedocles
8. Pythagoras

9. Democritus
10. (sopist dan Socrates)
11. (goods)

Neraca pertimbangan **baik** dan **buruk** adalah terserah kepada tiap-tiap seorang. Jika dipandang baik maka baiklah satu-satu perkara itu dan jika dipandang buruk maka buruklah perkara itu. Pancaindera ialah punca pengetahuan (*knowledge*12.).

Kemudian lahir pula Socrates. Beliau menentang falsafah *Sopist* yang menyesatkan itu. Beliau menegaskan bahawa punca pengetahuan yang sebenarnya ialah akal fikiran bukannya pancaindera. Pancaindera hanyalah sebagai alat untuk sampai kepada pengetahuan. Kesimpulannya tajuk pengkajian falsafah di peringkat ini ialah manusia, kekuatan jiwanya, fikiran serta bakatnya. Lantaran inilah falsafah di peringkat ini di definisikan begini: **Mengkaji manusia mengenai kekuatan jiwanya serta menerangkan cara untuk mengetahui baik dan buruk.**

(c) Falsafah di Zaman Plato dan Aristotle.

Inilah zaman kegemilangan Yunani, iaitu dengan para filsuf-filsufnya Plato (427-348 S.M.) dan muridnya Aristotle (384-322 S.M.). Dikala ini falsafah mulai matang dan meluas pula cabangnya. Ia tidak sahaja dikaji mengenai alam dan manusia tetapi meliputi akhlak (*ethics*13.), pengetahuan ma'rifah atau (*knowledge*14.) dan politik. Jadi falsafah mengikut Plato ialah mencari contoh-contoh utama (*ideal*15.), cuba mengetahui hakikat azali serta mengetahui kebaikan bagi manusia.

Arena falsafah semakin meluas

di bawah bawaan muridnya Aristotle. Tajuk pengkajiannya meliputi semua cabang pengetahuan sehingga erti kalimah “ilmu pengetahuan”. Falsafah di waktu ini meliputi: mantiq (*logic*16.), tabi‘i, metafizik (*metaphysics*17.) *ethics* dan politik. Tetapi erti falsafah yang khusus di sisi Aristotle ialah mengkaji apa yang berhubung dengan masalah metafizik. Inilah falsafah yang sebenarnya pada pendapat Aristotle.

(d) Falsafah di Zaman Kejatuhan Yunani Di bawah Kekusaan Rom.

Tajuk pengkajian falsafah sekali lagi memasuki arena yang sempit yang hanya membicarakan tentang manusia; kelakuan dan fikirannya sahaja. Mazhab (*Epicureanism*18.) dan (*Stoicism*19.) telah lahir. Kedua-dua mazhab ini mencari jalan yang boleh menyampaikan manusia kepada **kebahagiaan**. Mengikut pendapat *Stoics* kebahagiaan manusia itu hanya pada kelebihannya sahaja. Manusia yang mempunyai kelebihan ialah manusia yang dapat mengambil peraturan hidupnya daripada alam tabi‘i kerana alam tabi‘i ialah undang-undang **“ketuhanan.”**

Di masa ini juga timbul mazhab *Alexander*. Antara tugasnya yang terpenting ialah menyatukan antara agama dan falsafah yang berlainan tadi seperti menyatukan falsafah Plato dengan agama. Mazhab ini juga dikenal dengan nama “*Neoplatonism*20.” antara filsufnya ialah Plotinus.

Zaman Pertengahan atau (*Medieval Philosophy*21.)

Zaman ini bermula dari semenjak Raja Justinian memerintahkan supaya tempat-tempat pengkajian filsuf ditutup yaitu pada tahun 529 Masihi. Masa ini Eropah mulai diserang wabak kejahanan. Paderi-paderi telah memerangi orang ramai daripada berfikir bebas dan berfikir secara falsafah. Hanya fikiran-fikiran yang bersecocok dengan fikiran mereka sahaja yang digalakkkan. Dari waktu itulah orang-orang Eropah hidup merayap-rayap dan meraba-raba dalam gua kejahanan dan kemunduran. Ahli-ahli falsafah banyak dahulu keluar negeri dan banyak juga yang mendapat seksaan dari kaum paderi... hal seperti ini berlarutan selama beberapa abad. Sungguh pun begitu ada juga ahli-ahli falsafah yang bekerja secara diam-diam di waktu ini falsafah dipandang sebagai satu aliran yang bertentangan dengan agama.

Pada abad yang kesembilan Masihi pendirian paderi-paderi terhadap agama telah berubah. Mereka jadikan pula falsafah itu satu alat yang dapat menolong agama mereka, lalu mereka cuba mendampingkan falsafah di sisi agama agar falsafah dapat menghurai dan menerangkan masalah-masalah agama yang rumit. Kesimpulannya Zaman Pertengahan ini terbagi kepada dua bahagian:

- (1) **Zaman Memerangi Falsafah.**
- (2) **Zaman Mendampingi Falsafah.**

Peringkat mendampingi falsafah ialah

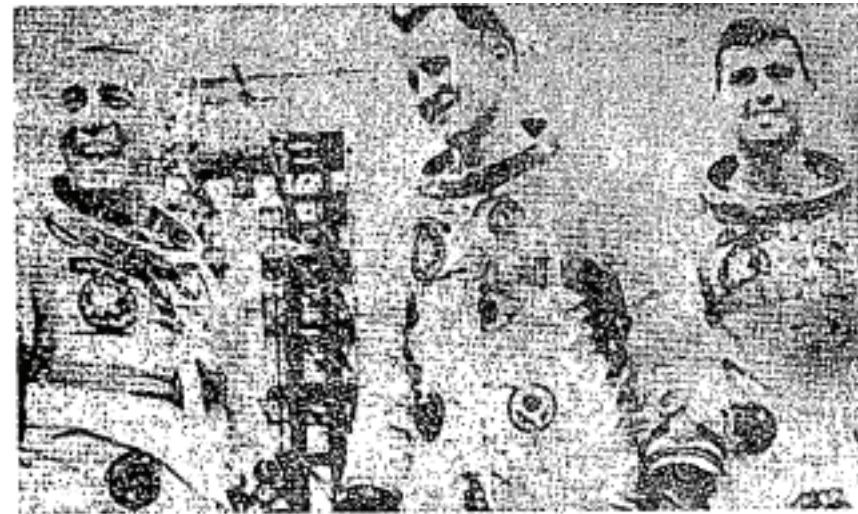
1. (knowledge)
2. (ethics)
3. (knowledge)
4. (ideal)
5. (logic)
6. (metaphysics)
7. (Epicureanism)
8. (Stoicism)
9. Neoplatonism.
10. Medieval Philosophy.

setelah banyak para filsuf memeluk agama Kristian. Tajuk pengkajian di peringkat ini ialah ketuhanan, metafizik dan hubungan tuhan dengan alam.

Ketika gereja-gereja memerangi falsafah banyak ahli-ahli falsafah telah berhijrah ke negeri Iraq. Lalu lahir di sini beberapa mazhab falsafah. Mazhab-mazhab ini berpanjangan dan dialah menjadi markas kebudayaan Yunani sehingga kurun kelapan Masihi. Apabila orang-orang Islam dapat mengawasi negeri-negeri ini mereka pun terus menterjemahkan falsafah-falsafah Yunani ke dalam bahasa Arab serta membuat penyatuan mana-mana aliran falsafah yang bersecocok dengan ajaran Islam. Dari sini lahirlah ahli-ahli falsafah Islam seperti: al-Kindi, al-Farabi, Ibnu al-Rusyd (Averroes.²²) Ibnu Bajah (Avempace.²³) Ibnu Sina (Avicenna.²⁴) dan lain-lain lagi.

Falsafah pada pandangan filsuf-filsuf Islam adalah meluas dan meliputi semua yang wujud (*Being*).²⁵ Falsafah ialah mengetahui sekadar yang terupaya oleh perkara-perkara yang wujud sama ada dapat dirasa atau tidak.

Jadi falsafah di Zaman Pertengahan ini telah melalui beberapa peringkat. Pada mulanya ia ditentang hebat oleh kaum-kaum paderi yang hanya mementingkan diri sendiri kemudian falsafah didampingi pula. Apabila lahir filsuf-filsuf Islam mereka memberi

Tiga orang angkasawan Amerika iaitu Virgil Grissom, Edward White dan Roger Chaffee yang telah mati terbakar di dalam roket *Apollo* dibeberapa bulan yang lalu.

nafas-nafas baharu kepada falsafah bahkan Eropah sendiri. Buku-buku falsafah telah diterjemahkan daripada bahasa Arab ke bahasa Latin.

Zaman Modern atau (Modern Philosophy.²⁶)

Pada abad kelima belas kekuasaan gereja mulai lumpuh dan tidak bertenaga. Orang ramai telah sedar dan mencelik mata. Mereka mengembalikan hak-hak yang telah dirampas dan kebebasan berfikir diharuskan. Ini bukanlah hasil yang dilahirkan oleh kurun yang kelima belas tapi ia adalah hasil yang dilahirkan oleh kurun kedua dan ketiga belas lagi yaitu apabila buku-buku falsafah orang-orang

Islam diterjemahkan ke bahasa Latin.

Yang dimaksudkan dengan Zaman Kebangkitan dan zaman-zaman selepasnya yaitu bermula dari abad kelima belas hingga sekarang. Zaman ini ialah zaman pembebasan falsafah daripada kekuasaan gereja. Definisi falsafah tidak juga sama antara filsuf-filsuf zaman ini. Ini sudah tentu disebabkan oleh tidak samanya tajuk pengkajian di antara mereka itu. Antara ahli-ahli filsuf di zaman ini ialah: Wolh²⁷. (1561 – 1626), Descarts, Rene²⁸. (1596 – 1650) Spinoza²⁹. (1632 – 1677) Kant Lmmanuel¹³⁰. (1724 – 1804) Herbert Spencer³¹. (1776 – 1841) Hagel³². (1770 – 1831) dan banyak lain-lain lagi.

1. (Averroes)
2. (Avempace)
3. (Avicenna)
4. (*Being*)

5. (modern philosophy)
6. Wolh
7. Descarts, Rene
8. Spinoza

9. Kant Lmmanuel
10. Herbert Spencer
11. Hagel.

¹ Perkataan sebenarnya adalah Immanuel.